

החלטת ועדת האתיקה
בעניין התבטאויות חברי הכנסת
מיום כ"ד בחשוון התשפ"א – 11 בנובמבר 2020

1. חופש הביטוי והזכות להתבטא בחופשיות, בכנסת ומחוצה לה, בעל פה ובכתב, מהווים זכות יסוד ראשונה במעלה עבור חברי הכנסת, והם חלק מהותי מחסינות חברי הכנסת. זכות זו נועדה להגן על חברי הכנסת גם ובעיקר כאשר מדובר בהתבטאויות חריפות או לא פופולריות, שהרי חופש הביטוי לא נועד להגן על ביטויים שבקונצנזוס. זכות זו, המבטאת את העצמאות וחופש הפעולה הפוליטי של חברי הכנסת, עומדת בבסיס משטרנו הדמוקרטי ויש לה חשיבות מיוחדת.
 2. ואולם, חופש הביטוי אינו בלתי מוגבל. במקרי קיצון, אף החוק עצמו מגביל את חופש הביטוי, גם של חברי הכנסת, למשל כשמדובר בהסתה לגזענות או בתמיכה במאבק מזוין נגד המדינה. לוועדת האתיקה יש סמכות לקבוע הפרה אתית אף כאשר מדובר בהתבטאויות קיצוניות שאינן מגיעות לכדי עבירה.
 3. ועדות האתיקה קבעו לאורך השנים הבחנה בין התבטאויות פוליטיות, מדיניות ואידיאולוגיות, לבין התבטאויות שהן בגדר הכפשה או ביזוי של יחידים או קבוצות, או כאלה הכוללות קללות או שפה נמוכה במיוחד. בעוד שהתבטאויות מן הסוג הראשון זכו להגנה רחבה, גם כאשר הן היו צורמות או מקוממות, התבטאויות מן הסוג השני נחשבו לעתים ככאלה המפרות את כללי האתיקה (ראו למשל החלטות מס' 2/19 ו-2/20). לגבי ביטויים כגון "רוצח", "מחבל", "נאצי" וביטויים נוספים מעולם התוכן של השואה נקבע כי אינם לגיטימיים ואין לעשות בהם שימוש (החלטה מס' 15/20).
 4. מאז הקמתה של ועדת האתיקה בכנסת הנוכחית היא מקבלת קובלנות רבות בעניין התבטאויות של חברי הכנסת הן מהציבור והן מחברי הכנסת. רבות מקובלנות אלה יש בהן כדי להעיד על הידרדרות השיח בכנסת ועל כעס ואכזבה אותנטיים מצד הציבור המצפה מנבחריה להוות דוגמה ולהתבטא באופן הולם, גם בהתקיים ויכוחים אידיאולוגיים חריפים.
- לוועדת האתיקה תפקיד חשוב בשמירת כבודה של הכנסת ומעמדה בעיני הציבור. הוועדה קוראת לחברי הכנסת לנהוג בכבוד זה לזה והיא רואה כחלק מתפקידה בימים אלה של שיח קשה את הרגעת הרוחות. לכן, לצד ההגנה על זכותם של חברי הכנסת להביע ללא מורא את עמדותיהם והשקפותיהם הפוליטיות והאידיאולוגיות, גם כאשר הן חריפות ומקוממות, הוועדה מבקשת להבהיר מראש כי היא תראה בחומרה התבטאויות שיש בהן משום ניבול פה, האשמת שווא, השמצה אישית, הכפשה וביזוי של יחידים וציבורים. הוועדה אף תראה בחומרה התבטאויות שיש בהן האשמת אדם פלוני ברצח, בהסתה לרצח, בהריגה, בשפיכות דמים, בגרימת מוות, בבגידה, בהשתייכות לקבוצות טרור או שימוש בביטוי "נאצי".
- הוועדה מבהירה כי התבטאויות מסוג זה יכול שיובילו להטלת סנקציות, ומבקשת מכל חברי הכנסת לקחת בחשבון את האמור בהחלטה זו ולהקפיד בדבריהם, שכן היא לא תהסס לנקוט בצעדים משמעותיים ולעשות שימוש בכלים העומדים לרשותה לפי החוק וכללי האתיקה במקרים המתאימים לכך, וכולנו תקווה שהיא לא תיזדרש לכך.

5. יובהר כי באותם מקרים בהם תסבור ועדת האתיקה כי מדובר בהתבטאויות שחצו את הרף האתי, בבואה לקבוע האם יש מקום להטיל סנקציה על חבר הכנסת הנקבל ומה הסנקציה שתוטל, תשקול הוועדה, בין היתר, עניינים אלה:

א. האם חבר הכנסת התנצל על דבריו, מתי, היכן ובאיזה אופן הובעה ההתנצלות. כך למשל, יש הבדל בין הודעת התנצלות המוגשת בכתב לוועדת האתיקה, לבין התנצלות הנעשית בפומבי או בפני מי שנפגע או כזו הנעשית באותו אופן ומקום שבו נאמרו הדברים (בוועדה, במליאה, ברשתות החברתיות וכד''); כמו כן יש הבדל בין התנצלות שהובעה בסמוך לאחר ההתבטאות לבין התנצלות שהגיעה במועד מאוחר יותר.

ב. האם מדובר בהתבטאות שהופנתה כלפי חברי כנסת ושרים, אשר יש להם את היכולת והבמה להשיב, והדבר אף מהווה חלק מהוויכוח, השכנוע וההתנצחות הפוליטיים, לבין התבטאויות שהופנתה כלפי מי שאינם נבחרים ציבור, כמו מוזמנים לוועדות, עובדי הכנסת או אנשים אחרים, שלעתים אינם יכולים להגיב ואינם נהנים מהזכות המוגברת לחופש ביטוי ממנה נהנים חברי הכנסת.

ג. החלטות קודמות שקיבלה ועדת האתיקה בעניין התבטאויות, לרבות החלטות בעניינו של אותו חבר כנסת בהקשר דומה.

6. לבסוף ועדת האתיקה מבקשת לציין כי לא מקובלת עליה הגשת ריבוי של קובלנות קנטרניות החוזרות על עצמן, לעתים ללא שם הקובל או פרטיו או פרטי האירוע שעליו קובלים, או קובלנות שנראה כי עומד מאחוריהן גורם מארגן, ככל הנראה במטרה להפעיל לחץ על הוועדה. יובהר כי "הצפת" הוועדה בקובלנות אחידות ומאורגנות לא תשיג את התוצאה האמורה. הוועדה תהיה רשאית שלא לדון בקובלנות ולא תהסס לפסול על הסף קובלנות קנטרניות או קובלנות שנועדו להטריד או להלך אימים על חבר הכנסת וכן תהיה רשאית שלא להודיע על כך לקובלים.